

NASLOVNICI POD ROB

DR. LEOPOLD POLJANEC

V tokratni naslovni temi *Erjavecja* bomo po dr. Antonu Schwaighoferju v kratkem orisali življenje in delo še enega profesorja prirodopisa na državnih klasičnih gimnazijah v Mariboru in sicer dr. Leopolda Poljanca. Njegovo delovanje je bilo seveda mnogo obsežnejše in označimo ga lahko za enega najimenitnejših slovenskih šolnikov, naravoslovcev in narodnoprosvetnih delavcev prve polovice 20. stoletja. Pred nekaj leti, natančneje ob petdesetletnici smrti, je bilo življenje in delo dr. Leopolda Poljanca zelo podrobno predstavljeno v reviji *Proteus* (ALJANČIČ, 1998), od koder smo tudi povzeli večino gradiva za tokratno predstavitev.

SLIKA 1: Eden zadnjih portretov naravoslovca, pedagoga in narodnoprosvetnega delavca dr. Leopolda Poljanca (1872-1944). Vir: UKM, Zbirka drobnih tiskov.

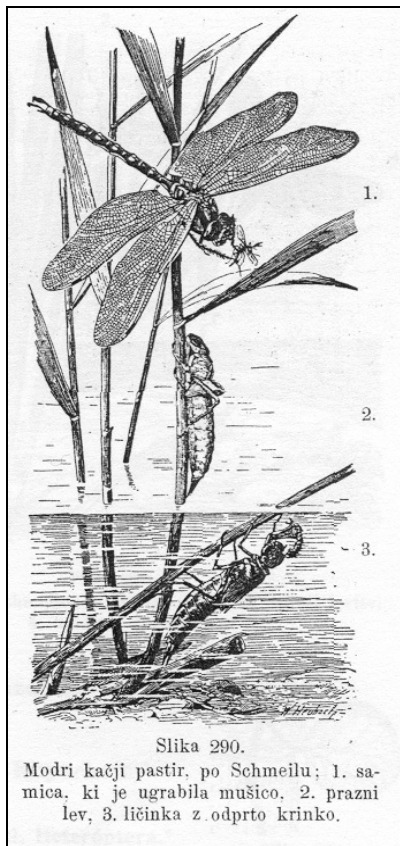
Leopold Poljanec se je rodil v Brežicah, gimnazijo pa je obiskoval v Mariboru in Ljubljani, kjer je 1892 maturiral z odliko. V času študija naravoslovja na Dunaju je bil študijski kolega in prijatelj znanega slovenskega biologa Ivana Regna, kateremu je mnogo let kasneje iz domovine pošiljal žive murne za njegov znameniti bioakustični poskus. Leta 1901 je Poljanec na Dunaju promoviral z entomološko temo »*Zur Morphologie der äusseren Geschlechtsorgane bei männlichen Lepidopteren*«, žal pa začetega entomološkega dela kasneje ni nadaljeval... Za slovensko naravoslovje je Poljanec predvsem pomemben kot avtor za takratni čas izjemno kvalitetnih šolskih učbenikov:

»*Mineralogija in geologija za velike gimnazije* (1909)«, *Prirodopis živalstva za višje razrede srednjih šol* (1910, 1911, 1929 – prenovljena izdaja)« in »*Pedagoška biologija* (1938)«, v letih 1912 in 1913 je uredil tudi snopiča prvega slovenskega določevalnega ključa »*Flora slovenskih dežel*«, avtorja J. Głowackega itd.. Iz

Poljančevega »*Prirodopisa živalstva*« iz leta 1910 je povzeta naslednja predstavitev kačjih pastirjev, ki jo najdemo na straneh 197 in 198:

Sedmi razred. Nepravi mrežokrilci, Pseudoneuroptera, ³Trugnetzflügler.

Modri kačji pastir (Wasserjungfer, *Aeschna cyanea*⁴) bliskoma leta ob vodah ali pa poseda na vodnih rastlinah z vodoravno postavljenimi krili (slika 290., 1.). Dasiravno so krila gostomrežasta, vendar ne prištevamo kačjega pastirja k mrežokrilcem, ker se preobražajo njegove ličinke nepopolno. Plen lovi kačji pastir med poletom, in sicer z gibkima okončinama prostega predprsja. Vsi trije pari čeljusti so močno razviti (slika 291.). Tipalnici sta kratki, velike mrežaste oči imajo do 2000 očesc. Roparske ličinke se preživljajo v vodi. Stožerja in debli zadnjih čeljusti zrasteta, se močno podaljšata in nosita na koncu kleščice. V miru jih zlagajo ličinke pred sprednje in srednje čeljusti (lovilna krinka), sicer pa ju prožijo bliskoma za plenom. Na zadku je troje listom podobnih vzdušničnih škrj. Nekateri ličinke pa dihaajo tudi z zadnjim črevesom, ki ga izmenoma širijo in krčijo (slika 292.). Krčec štrcajo vodo iz sebe ter se poganjajo naprej (prim. glavonožce stran 150). Ličinke prezimujejo v vodi; spomladi ali poleti, ko dorastejo, zlezejo po povodnih rastlinah kvišku, se levijo in iz leva vzleti dorastla žuželka. Drugi kačji pastirji so: veliki kačji pastir (*Schmaljungfer*, *Aeschna grandis*), ploščnati kačji pastir (*Wasserjungfer*, *Libellula depressa*¹) in pisani kačji pastir (*Bachlibelle*, *Calopteryx splendens*²).

Slika 290.
Modri kačji pastir, po Schmeilu; 1. samica, ki je ugrabila mušico. 2. prazni lev, 3. ličinka z odprto krinko.

Opomba: sestavku v originalu pripadata še sliki 291 in 292. Na prvi sta upodobljena glava in oprsje ličinke kačjega pastirja (zaprta in odprta lovilna krinka, mrežasto oko, tipalnica, sprednja, srednja in zadnja čeljust), na drugi pa dihala ličinke pri kačjem pastirju oz. vzdušnice, ki omrežujejo zadnje črevo. Na dnu strani je dodana tudi razlaga posameznih oštevilčenih pojmov in imen: ³ Pseudes = nepravi, neuron = živec, pteron = krilo; ⁴ Aischyne = sramežljivost, cyanea = modra; ¹ Libella = vodna vaga, depressa = ploščnata; ² Kalos = lep, pteryx = krilo, splendens = bleščeč.

O dr. Leopoldu Poljancu bi lahko zapisali še marsikaj, dodajmo le, da je po profesuri opravljal delo višjega šolskega nadzornika in nato prosvetnega referenta za Mariborsko oblast, kjer je po razpadu Avstro-Ogrske poslovenil vse osnovne šole, preosnoval in poslovenil pa je tudi vse meščanske šole v takratni Dravski banovini... Vsekakor je prav, da smo se ga kot pomembnega slovenskega naravoslovca, šolnika, vsestranskega javnega delavca in organizatorja ob 130. obletnici njegovega rojstva spomnili tudi v našem biltenu.

Za pomoč pri iskanju virov ter dovoljenje za objavo slike dr. Leopolda Poljanca se zahvaljujem mag. Vlasti Stavbar iz Univerzitetne knjižnice v Mariboru.

LITERATURA:

ALJANČIČ, M., 1994. Leopold Poljanec, naravoslovec, šolnik in narodnoprosvetni delavec. *Proteus* 57(3): 88-93. POLJANEC, L., 1910. *Prirodopis živalstva za višje razrede srednjih šol*. Tiskarna družbe Sv. Mohorja, Celovec. 262 str. POLJANEC, L., 1938. *Pedagoška biologija*. Slovenska šolska matica, Ljubljana. 84 str.

(M. BEDJANIČ)

ZAPISNIK Z REDNEGA LETNEGA SESTANKA SLOVENSKEGA ODONATOLOŠKEGA DRUŠTVA

Dne 17.4.2002 je v knjižnici Prirodoslovnega muzeja Slovenije potekal redni letni sestanek Slovenskega odonatološkega društva. Poleg 14 domačih članov so se srečanja udeležili tudi trije odonatologi iz sosednje Hrvaške. Sestanek je imel na dnevnem redu le dve točki in sicer (1) PROGRAM DELA DRUŠTVA V LETU 2002 ter (2) RAZNO.

Leto 2002/2003 je desetletnica ustanovitve Slovenskega odonatološkega društva, zato smo sestanek pričeli s vprašanjem, kako potekajo priprave na ta jubilej. Razpise Ministrstva za okolje in prostor smo zamudili, vendar pa smo sklenili, da je projekt(e) vseeno treba napisati. Razpisna dokumentacija je namreč kar zahtevna, še zlasti, če je treba tudi vse zahtevane priloge (npr. poročila o izvedenih projektih in delovanju društva) sestaviti v zadnjem trenutku. Ideja o